

Οδοιπορικὸ σε χώρους αρχαίους και αγιασμένους της σκλαβωμένης παλαίφατης Μητροπόλεως Κυρηνείας

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Προσκυνήματα-Οδοιπορικά-Τουρισμός

Το λιμανάκι και το κάστρο της Κερύνειας

Αρχιμανδρίτου Φωτίου Ιωακείμ

«Εάν επιλάθωμαί σου, Ιερουσαλήμ,
επιλησθείη η δεξιά μου» (Ψαλμ.136,5)

«Σε τούτη την πολύπαθη ενάλια γη
όπου σταθώ κι όπου βρεθώ, όπου κι αν περπατήσω,
παντού θε ν' αντικρύσω
πέτρες, τοίχους, ερείπια, κάστρα,
ναούς, μονές, σπηλιές, επιγραφές,

όχι βουβούς, μα μάρτυρες τρανούς
ενός λαμπρού κι ενδόξου παρελθόντος,
κληρονομιά βαρύτιμη σ' ώμους σημερινούς, ασθενικούς,
που όμως πρέπει και μπορεί
να ρυθμίζει το παρόν και να σφυρηλατεί το μέλλον
του τόπου τούτου, του πολύκλαυστου και ιερού.»

Το Σάββατο, 24 Αυγούστου 2013, ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Μόρφου κ. Νεόφυτος, συνοδευόμενος από τον γράφοντα και δύο αγαπητούς αρχαιολόγους-βυζαντινολόγους, τους κ. Χριστόδουλο Χατζηχριστοδούλου και κ. Ανδρέα Φούλια, έκανε προσκυνηματική περιοδεία σε ιδιαιτέρως σημαίνοντα αρχαία προσκυνήματα και ιερούς χώρους, που ανήκουν στην υπό παράνομη τουρκική κατοχή Μητροπολιτική Περιφέρεια Κυρηνείας. Και η έντονη αίσθηση της αλήθειας των πιο πάνω στίχων μας συνόδευε καθόλο το ταξίδι.

Πρώτο σταθμό στην πορεία της μικρής συνοδείας αποτέλεσε το μεγαλειώδες κάστρο της Κερύνειας, ριζωμένο, αιώνες τώρα, στην ακροθαλασσιά της αρχαίας τούτης πόλης, δίπλα από το γραφικώτατο λιμανάκι της. Χτισμένο αρχικά από τους βυζαντινούς, το κάστρο ανακαινίζεται από τους Φράγκους και Ενετούς, ενόψει της αναμενομένης τότε εισβολής των Τούρκων. Ο εντεταγμένος στο επιβλητικό τούτο κάστρο ωραιότατος και μοναδικός στην Κύπρο τετρακίονιος τρουλλαίος ναός (που ο τρούλλος του δηλ. στηρίζεται σε τέσσερις κίονες), είναι αφιερωμένος στον μεγαλομάρτυρα Γεώργιο, ένα από τους κατεξοχήν προστάτες των βυζαντινών στρατιωτικών ταγμάτων, και ανάγεται στα τέλη του 11ου αιώνα. Ο ναός, παρά την εγκατάλειψή του από το 1974, σώζεται σε καλή κτιριακή κατάσταση, αλλά εσωτερικά είναι απογυμνωμένος: Ούτε τέμπλο, ούτε εικόνες, ούτε αγία Τράπεζα υπάρχουν, και το δάπεδο του Ιερού είναι άθλια κατασκαμμένο... Διατηρείται ευτυχώς σε κάποια σημεία το βυζαντινό επιδαπέδιο μαρμαροθέτημα (opus sectile), που παραπέμπει σε Κωνσταντινουπολίτικη επιρροή. Αξιοσημείωτα και τα πανέμορφα κιονόκρανα στην επίστεψη των κίωνων, για τους οποίους εκφράστηκε η υπόθεση, ότι προέρχονται από ερείπια παλαιοχριστιανικής βασιλικής της περιοχής. Μετά την επίσκεψη στον ναό, περιηγηθήκαμε σε διάφορα τμήματα του κάστρου, χώροι του οποίου έχουν μετατραπεί σε μουσεία, εκθετήρια, καφενείο κ.λπ. Αυτό, που διαπιστώνει αμέσως ο επισκέπτης, είναι ότι έχουν εκεί μεταφερθεί (μετά το 1974) πλείστες όσες λιθανάγλυφες αρχαιότητες (κίονες, πεσσοί, σαρκοφάγοι, επιτύμβιες πλάκες, αγάλματα, χειρόμυλοι, κ.α.), ιδιαίτερα στον μεσαύλιο χώρο. Αξιοπρόσεκτο είναι ένα μαρμάρινο αποσπασματικό παλαιοχριστιανικό θωράκιο, προερχόμενο πιθανώς από βασιλική της περιοχής. Κάπου εκεί ακουμπημένες είναι και καμπάνες ναών της περιφέρειας Κυρηνείας, σαράντα τώρα χρόνια σιωπηλές... Να τονίσουμε ακόμη, πως εδώ εκτίθενται, ήδη προπολεμικά, και τα ευρήματα του περίφημου ναυαγίου της Κερύνειας (η καρίνα του πλοίου, οξυύθμενοι ροδιακοί αμφορείς, κ.α.), μαζί με φωτογραφίες από την εύρεση και συντήρησή του.

Ανεβήκαμε και για λίγο στα τείχη, πριν αναχωρήσουμε, για να θαυμάσουμε την πράγματι εξαίσια ολόγυρα θέα. Στα βόρεια, απλώνεται το βαθυγάλανο πέλαγος, πανάρχαιος αγωγός καλών καγαθών, μα και θανατηφόρων δεινών, που σέρνει τη ματιά και την καρδιά ως τις νότιες ακτές της Μικρασίας... Στα δυτικά, το λιμάνι και τα παραθαλάσσια ξενοδοχεία. Στα νότια, η πόλη, ασφυκτικά οικισμένη, που όλο και επεκτείνεται, και πιο πίσω, σαν ένα κυκλώπειο τείχος θεογενές, ο ορεινός όγκος του Πενταδακτύλου, που καταλήγει πέρα ως πέρα στα ανατολικά, και σμίγει με την πρασινογάλανη ακρογιαλιά.

Μα, επιτέλους, κατεβήκαμε, γιατί έπρεπε να προχωρήσουμε. Και οι εκπλήξεις διαδέχονταν η μια την άλλη: Μόλις έφθασε εκεί μικρό λεωφορείο, για να αφήσει νεαρούς Τούρκους εξοδούχους στρατιώτες. Κι ο συνοδεύων αξιωματικός, μόλις είδε ρασοφόρους, φανερά συγκινημένος, μας χαιρέτησε εγκάρδια· κι εκεί, μέσα στο πλήθος, έσκυψε και πήρε ευχή, φιλώντας το χέρι μας... Αυθόρμητα, έτρεξε ο νους στο ευαγγελικό ρητό, « και άλλα πρόβατα έχω, α ουκ έστιν εκ της αυλής ταύτης· κακείνά με δει αγαγείν, και της φωνής μου ακούσουσι, και γενήσεται μία ποίμνη, εις ποιμήν » (Ιωάν. 10, 16). Αμήν! Γένοιτο, Κύριε!

Ο επόμενος βαρυσήμαντος σταθμός μας πήγε πολύ πιο πίσω, σε χρόνους καθαρά παλαιοχριστιανικούς. Πρόκειται για μία ενότητα δύο σπουδαιοτάτων χριστιανικών μνημείων, λαξευτών στο βράχο, κι ενός ναού: Ενός περικλείστου χώρου, με τον μερικώς λαξευτό ναό της Αγίας Μαύρας, όπου παλαιοχριστιανικός τάφος (αρκοσόλιο), που λειτούργησε προφανώς ως πρώιμο ασκητήριο-μονύδριο, και ενός κοιμητηρίου με αρκοσόλια (τοξωτούς τάφους), όπου αρχαίος μονόχωρος ναός της Αγίας Αικατερίνης ή Παναγίας Χρυσοκάβας, θεμελιωμένος πιθανώτατα πάνω σε παλαιοχριστιανική βασιλική. Προτίμησα στη συνάφεια τούτη να παραθέσω σχετικό απόσπασμα προσφάτου δημοσιεύματος στην (Εφημερίδα Φιλελεύθερος (Φύλλο 28ης Ιουλίου 2013), του εκ της ιεραποδημικής συνοδείας και ειδήμονος στο θέμα, αγαπητού Ανδρέα Φούλια, με τίτλο: «Η Χρυσοκάβα στην Κερύνεια. Επίσκεψη στο χώρο μετά την εξαίρεσή του από στρατιωτική ζώνη του τουρκικού στρατού κατοχής.»

«Αφορμή για το κείμενο αυτό έδωσε επίσκεψή μας πριν τρία χρόνια, αλλά και πρόσφατα, στην περιοχή της Χρυσοκάβας στην Κερύνεια, η οποία περιλαμβάνει τρία εξαιρετικής σημασίας βυζαντινά μνημεία: Το παλαιοχριστιανικό κοιμητήριο (4ος-7ος αι.), τον καμαροσκέπαστο ναό της Αγίας Αικατερίνης και τον εν μέρει

λαξευτό ναΐσκο της Αγίας Μαύρας με τις σημαντικότερες βυζαντινές τοιχογραφίες του 10ου αι. Από τα μνημεία αυτά, μόνο το τελευταίο είναι κηρυγμένο ως Αρχαίο Μνημείο πίνακα Α από το Τμήμα Αρχαιοτήτων της Κυπριακής Δημοκρατίας. Πιθανότατα γύρω στο 2009, μέρος της περιοχής εξαιρέθηκε της στρατιωτικής ζώνης, όπου είχε υπαχθεί από το τραγικό καλοκαίρι του 1974, με αποτέλεσμα το ναύδριο της Αγίας Μαύρας να καταστεί προσβάσιμο. Φαίνεται ότι πρόσφατα το κατοχικό καθεστώς έχει εξαιρέσει και την περιοχή που περιλαμβάνει το κοιμητήριο και το ναό της Αγίας Αικατερίνης, με απώτερο σκοπό, εξ όσων πληροφορούμαστε, την τουριστική προβολή και εκμετάλλευσή του.

Η παραθαλάσσια περιοχή της Χρυσοκάβας βρίσκεται περίπου 1 χλμ. ανατολικά του κάστρου της Κερύνειας, δίπλα από το νέο λιμάνι της πόλης. Το τοπίο της περιοχής χαρακτηρίζεται από την εκτεταμένη παρουσία όγκων πωρόλιθου, γι' αυτό από τα αρχαία χρόνια ο χώρος χρησιμοποιήθηκε ως λατομείο, με αποτέλεσμα να υποστεί πολλές αλλοιώσεις. Παρά το γεγονός ότι στην περιοχή δεν έγιναν πριν το 1974 οποιεσδήποτε αρχαιολογικές ανασκαφές, από τις σύντομες όμως μελέτες, επισκοπήσεις και φωτογραφικό υλικό των George Jeffery και Γεώργιου Σωτηρίου, προκύπτει ότι ο χώρος έχει σημαντικό αρχαιολογικό ενδιαφέρον.

Το παλαιοχριστιανικό κοιμητήριο

Πιθανότατα μετά την εγκατάλειψη του λατομείου, μέρος του χώρου χρησιμοποιήθηκε ως χριστιανικό κοιμητήριο, όπως μαρτυρούν τα χριστιανικά σύμβολα στους λαξευτούς τάφους. Δυστυχώς το κοιμητήριο αυτό καταστράφηκε στο μεγαλύτερό του μέρος από λατόμηση κατά τους μεσαιωνικούς χρόνους. Διασώζονται μόνο ορισμένοι νεκρικοί θάλαμοι και αρκοσόλια (τοξωτοί τάφοι) με εγχάρακτο φυτικό διάκοσμο γύρω από το τόξο, σταυροί και μονογράμματα, ο χαρακτήρας των οποίων όμως δεν βοηθά στη χρονολόγησή τους. Είναι από τα λίγα παλαιοχριστιανικά κοιμητήρια, που εντοπίστηκαν στην Κύπρο.

Ο ναός της Αγίας Αικατερίνης

Δίπλα από το κοιμητήριο υπάρχει ναός αφιερωμένος στην Αγία Αικατερίνη, ο

οποίος όμως στους Κερυνιώτες ήταν γνωστότερος ως Παναγία Χρυσοκάβα. Η Αθηνά Ταρσούλη και η Μαρία Παρασκευοπούλου αναφέρονται στη συνήθεια γυναικών, ελληνίδων και τουρκάλων, να απλώνουν τα πλυμένα σεντόνια του γάμου έξω από την εκκλησία πριν το γάμο για να στεγνώσουν, ενώ εκεί κοντά υπάρχει και μια αγριοσυκιά, δίπλα σε θαυματουργό αγίασμα, όπου οι πιστοί κρεμούσαν διάφορα τάματα.

Ο βυζαντινός μονόχωρος ναός της Αγίας Αικατερίνης φαίνεται να υπέστη δραστικές επεμβάσεις, ειδικά στο δυτικό του τμήμα, που πιθανότατα αποτελεί προσθήκη της Φραγκοκρατίας, ενώ δεν αποκλείονται και μεταγενέστερες επιδιορθώσεις. Ο ναός έχει δυο εισόδους, μια στη δυτική και άλλη στη νότια πλευρά. Στο υπέρθυρο της νότιας εισόδου υπάρχει πρόχειρα χαραγμένος σταυρός, πιθανότατα της περιόδου της Φραγκοκρατίας. Ούτε αυτός ο ναός ξέφυγε από τη λεηλασία δυστυχώς: ανατολικότερα της νότιας εισόδου, στον εξωτερικό τοίχο, σωζόταν μέχρι το 1974 κτιστό τόξο τάφου, φράγκικη προσθήκη του 14ου ή 15ου αιώνα. Το τόξο αυτό δυστυχώς σήμερα έχει εξαφανιστεί, ενώ παραμένει ως μάρτυρας μόνο το αποτύπωμά του ...

Το λαξευτό ναύδριο της Αγίας Μαύρας

Το ναύδριο της Αγίας Μαύρας βρίσκεται σε ένα περικλειστο ουσιαστικά χώρο, που ενώνεται με άλλο χώρο λατόμησης μέσω στενής σήραγγας. Στο ναύδριο αυτό περικλείεται κιβωτιόσχημη εγκοπή στο ανατολικό του τμήμα, διαστάσεων 2.10μ. Χ 0.85μ., στην οποία θα μπορούσε να τοποθετηθεί ξύλινη ή λίθινη σαρκοφάγος. Η εγκοπή αυτή βρίσκεται πολύ ψηλά από το αρχικό δάπεδο, 2.40μ. περίπου, θυμίζοντας τους μεταγενέστερους τάφους του Αγίου Νεοφύτου στην Εγκλείστρα, τον λαξευτό τάφο στο «Παλαιό Έγκλειστρο» κοντά στα Κούκλια της Πάφου, όπως και το υπερυψωμένο αρκοσόλιο στο κοιμητήριο της αρχαίας Λάμπουσας.

Τα τοιχώματα του λατομείου στην Κερύνεια είναι κατακόρυφα και προσφέρουν απομόνωση και ασφάλεια, γι' αυτό και έχει εκφρασθεί η γνώμη από τον Αθανάσιο Παπαγεωργίου, ότι εδώ υπήρχε ασκητήριο, που αργότερα μετατράπηκε σε μικρό μοναστήρι, ένα από τα αρχαιότερα λαξευτά μοναστήρια της Κύπρου. Άλλωστε δεν υπάρχει άλλος τάφος στο λατομείο αυτό. Ο περικλειστος χώρος, όπου ο ναΐσκος

της Αγίας Μαύρας, απέχει από την παραλία και το χριστιανικό λαξευτό κοιμητήριο με την εκκλησία της Αγίας Αικατερίνης γύρω στα 200μ.

Από την επιτόπια εξέταση των σημαντικών βυζαντινών τοιχογραφιών του 10ου αι., διαπιστώσαμε δυστυχώς και εδώ προσπάθεια βίαιης αποτοίχισής τους, με αποτέλεσμα την ολοκληρωτική καταστροφή ενός από τους αγγέλους της Ανάληψης, του προσώπου του Χριστού από την ίδια σκηνή, όπως και των προσώπων του τελευταίου και προτελευταίου αποστόλου, όπως σώζονταν μέχρι και τον Ιούλιο του 1974. Έχει επίσης καταστραφεί σχεδόν ολόκληρο το πρόσωπο του Αγγέλου, που ομιλούσε στην κουστωδία των αποστόλων. Η συντήρηση και στερήωση των διασωθεισών τοιχογραφιών είναι κάτι περισσότερο από αναγκαία.»

Ο όλος αυτός σπουδαιότατος αγιασμένος χώρος, λόγω του μακρόχρονου εγκλωβισμού του σε στρατιωτική ζώνη, ευρίσκεται σήμερα σε θλιβερή και άθλια κατάσταση: Παντού άγρια βλάστηση, σκουπίδια όλων των ειδών, μπάζα... Χρειάζονται ασφαλώς συντονισμένες προσπάθειες για αποκατάστασή του, όσο είναι δυνατόν, «ίνα μη χείρόν τι γένηται».

Στη συνέχεια κατευθυνθήκαμε σ' ένα άλλο επίσης σημαντικώτατο πρώιμο χριστιανικό προσκύνημα, τους Αγίους Φαίνοντες ή Φανέντες, που βρίσκεται περί το ένα χιλιόμετρο βορείως του χωριού Άγιος Επίκτητος και παραθαλασσίως, πάνω στη βραχώδη εκεί ακτή, και που έχει μετατραπεί από τους μωαμεθανούς κατακτητές της νήσου (1571) σε μουσουλμανικό τέμενος.

Οι ελάχιστα σήμερα γνωστοί τούτοι άγιοι, γύρω από το πρόσωπο των οποίων δημιουργήθηκε συν τω χρόνω αρκετή σύγχυση, ήσαν επτά στον αριθμό, αλλά δεν μας είναι σήμερα γνωστά τα σχετικά με τον βίο και το μαρτύριό τους. Προφανώς όμως μαρτύρησαν, είτε κατά τους διωγμούς των πρώτων αιώνων, είτε κατά τις πρώτες αραβικές κατά της Κύπρου επιδρομές, τα δε ιερά τους λείψανα μεταφέρθηκαν και τέθηκαν από τους πιστούς σε απόκρημνο παραθαλάσσιο σπήλαιο, όπου σήμερα το ως άνω τέμενος. Στον χώρο εκείνο ακούγονταν ουράνιες ψαλμωδίες και ενεργούνταν πλήθη θαυμάτων στους προστρέχοντες με πίστη στη χάρη των αγίων Φαινόντων. Την αρχαιότερη και βασική πηγή για τους αγίους τούτους αποτελεί ο Βίος του οσίου Κωνσταντίνου του εξ Ιουδαίων (η μνήμη του

στις 26 Δεκεμβρίου), που έζησε τον ένατο αιώνα και επισκέφθηκε, κατόπιν θείας οπτασίας και θαυμαστής πρόσκλησης του αγίου Σπυρίδωνος Τριμιθούντος, την Κύπρο, προερχόμενος από τη μονή Φλουβουτής, κοντά στη Νίκαια της Μικρασίας. Παραθέτουμε σε μετάφραση τα σχετικά απόσπασμα, από την κριτική έκδοση του Βίου (BHG 370) από τους Βολλανδιστές (Acta Sanctorum, Novembris, t.IV [1925], σελ. 635,636, 637): «Κάποτε, κατά την ώρα που προσευχόταν (ο όσιος Κωνσταντίνος), έχοντας στα δεξιά του σεβάσμια εικόνα του μεγάλου εκείνου Σπυρίδωνος..., αυτός λοιπόν, μέσω της εικόνας του, φάνηκε σαν να ομιλούσε στον μακάριο (Κωνσταντίνο) κατά την προσευχή του (και του είπε): 'Έχεις λάδι από την έρημο. Άναψε λοιπόν το κανδήλι μου εδώ, και, αναχωρώντας από τη μονή σου, πήγαινε στην Κύπρο· κι εγώ, αφού σε υποδεχθώ εκεί, θα σου παράσχω κάθε βοήθεια.' [Αφού ο άγιος αναχώρησε απ' τη μονή του, ξανάκουσε τη φωνή του αγίου Σπυρίδωνος, να του λέγει:] 'Έξελθε, μη φοβού, μετά σου η χάρις μου''. [Μετά τα Μύρα της Λυκίας, μεταβαίνει ο Κωνσταντίνος] «στην πόλη Αττάλεια, από την οποία συνηθίζουν να αναχωρούν οι περισσότεροι, που μεταβαίνουν στην Κύπρο... Μόλις λοιπόν αποβιβάστηκε στο νησί, συναντάει κάποιους ντόπιους άνδρες, και, όπως συνήθιζε ο μακάριος να ζητά να πληροφορείται για πνευματικά πράγματα μάλλον, παρά για βιοτικά, μαθαίνει απ' αυτούς κάτι απ' εκείνα, που επιθυμούσε. Τούτο δε ήταν, ότι σε κάποιο τόπο του νησιού, δυσπρόσιτο και απόκρημνο, κατάκεινται ιερά λείψανα αγίων, οι οποίοι καλούνταν Φαίνοντες, και εκεί ακούγεται ουράνια ιερά ψαλμωδία. Είναι δε τόσοσ μεγάλος ο σεβασμός των περιοίκων προς τους αγίους, ώστε, να καταφρονούν μεν τον επικίνδυνο εκείνο κρημνό και να τελούν πανήγυρη προς τιμή τους κάπου εκεί πλησίον, μόνος δε ο επίσκοπος των ψυχών εκείνων (της επαρχίας εκείνης, ασφαλώς δηλαδή ο επίσκοπος Κυρηνείας), να τολμά να πλησιάζει στη σωρό εκείνη (στο ταφικό δηλ. σπήλαιο των αγίων) και να κατεβάζει από επάνω μπροστά στο σπήλαιο το θυμιατήριο, για να μεταδίδει σ' αυτά την ευωδία των αρωμάτων (του θυμιάματος). Μόλις τα άκουσε τούτα ο μακάριος, χωρίς καθόλου να αναβάλει, μεταβαίνει προς την ιερή εκείνη σωρό (των αγίων), μη υπολογίζοντας διόλου τον κίνδυνο... Αφού λοιπόν μπήκε σ' εκείνο το απόκρημνο σπήλαιο, ενώ έδυε ήδη ο ήλιος, διανυκτέρευσε μέχρι το πρωί μαζί με τα ιερά εκείνα λείψανα, τιμώντας τα με υμνωδία και αμώμητη προσευχή, στολίζοντας έτσι κατά κάποιο τρόπο τη χάρη του ιερού εκείνου χώρου.

Του ήλθε δε επιθυμία, να μην αναχωρήσει απ' εκεί κενός της συνοδίας των αγίων. Ενώ δε διαλογιζόταν τούτο, βλέπει ένα από τα ιερά εκείνα λείψανα να χωρίζεται από τον σύνδεσμο των άλλων με δική του κίνηση, σαν να έδειχνε φανερά στον μακάριο ότι ήθελε να γίνει δικό του απόκτημα, εφόδιο σωτηρίας. Αυτός δε,

εννοώντας ότι ήταν εκ Θεού το γεγονός, προσευχήθηκε μεν στον Θεό για τη χάρη τούτη, ευχαρίστησε δε και τους αγίους για τη φιλοξενία. Και, με πόθο και δάκρυα, εκτείνοντας με κάθε ευλάβεια το χέρι του, λαμβάνει το αποκομμένο εκείνο τμήμα λειψάνου, το οποίο ήταν αντίχειρας (δάκτυλο δηλ. ενός χεριού των λειψάνων εκείνων), και το κρύβει προσεκτικά επάνω του, θησαυρίζοντας έτσι για τον εαυτό του ανεξάλειπτο πλούτο πίστεως. [Κατόπιν, επειδή ο όσιος συνδέθηκε με κάποιο μοναχό, που προσπάθησε καταρχήν να του κλέψει το τίμιο λείψανο, ύστερα δε, αποτυγχάνοντας, τον έπεισε να το αποθέσει σε ένα μοναστήρι στην Κύπρο, του εμφανίζονται οι άγιοι Φαίνοντες, εμποδίζοντάς τον από την πράξη αυτή]. Και έτσι, όταν τελείωσε η ουράνια εκείνη οπτασία, η οποία συμπλήρωνε το στεφάνι των επτά ιερών εκείνων μαρτύρων, όπως φάνηκε στο όνειρο του μακάριου [Κωνσταντίνου], παρέμεινε ευχαριστώντας... την πρόνοια του Θεού και τους μάρτυρές του, για την επιθυμία τους να παραμένουν μαζί του.»

Εκτός της αρχαίας αυτής σπουδαίας μαρτυρίας για τους αγίους μας, αναφέρονται σ' αυτούς και οι μεσαιωνικοί χρονογράφοι Λεόντιος Μαχαιράς και Φλώριος Βουστρώνιος, αν και τους εντάσσουν, λόγω αγνοίας, στους εκ Συροπαλαιστίνης ελθόντες στην Κύπρο και ως 300 θεωρουμένους οσίους, οι οποίοι τελειώθηκαν ασκητικά στο νησί μας. Γράφει συγκεκριμένα ο Μαχαιράς στο Χρονικό του (εκδ. R.M. Dawkins, Oxford 1932, Vol.I, σελ. 36, § 36): « Ομοίως εις την γην του Κάζα Πιφάνη (στην περιοχή του χωριού Καζάφани, που δεν απέχει πολύ από τον Άγιο Επίκτητο) προς τον βορέαν ευρίσκεται μία περνιέρα γεμάτη λείψανα, όγοιον (που) λέγονται Άγιοι Φανέντες· και τα λείψανα εστεγνώσαν και ήλθαν και εκολλήσαν ώπερ πέτρα, και αν εβγή κανέναν βαρύ ως γοιόν πέτρα, και είναι απού τους τ' (τριακοσίους), όπου φύγαν απέ την Συρίαν.» Ανάλογη είναι και η αναφορά του Φλ. Βουστρώνιου.

Ο ναός-μαρτύριο των Αγίων Φαινόντων καταλήφθηκε από τους Τούρκους με την κατάληψη του νησιού απ' αυτούς (1571) και μετατράπηκε σε τέμενος. Έκτοτε οι άγιοι τιμώνταν, για τα πολλά τους θαύματα, και από τους Τούρκους, που, συν τω χρόνω, τους θεώρησαν ως επτά «μουσουλμάνους αγίους»! Το εν λόγω τέμενος είχε εγκαταλειφθεί από τους μουσουλμάνους κατά τα νεώτερα χρόνια, ενώ οι Χριστιανοί επισκέπτονταν ανέκαθεν το υποκείμενο σπήλαιο των αγίων, ανάβοντας κεριά, των οποίων τα ίχνη είναι εμφανή μέχρι σήμερα (οι μωαμεθανοί δεν ανάβουν κεριά στους χώρους λατρείας τους). Είναι μετά το 1974, που ανακαινίσθηκε το τέμενος, που έλαβε την ονομασία Hazaret Omer, και που φαίνεται ανήκει σε μωαμεθανικό τάγμα των Σούφι (του τάγματος τούτου στην Κύπρο, που έχει την

έδρα του στην κατεχόμενη Λεύκα, προίσταται ο γνωστός μουσουλμάνος «διδάσκαλος» του Σουφισμού, Σεχ Ναζίμ). Η πρόσβαση στο σπήλαιο των αγίων είναι εφικτή μέσω παραθαλασσίου διαδρόμου, μεγάλο δε τμήμα του σπηλαίου έχει τώρα περιληφθεί στο υπερκείμενο τέμενος. Σήμερα, κατά την πάγια τουρκική τακτική διαστρέβλωσης της ιστορίας και ιδιοποίησης των ξένων πολιτισμικών μνημείων και θησαυρών, οι επτά άγιοι Φαίνοντες θεωρούνται, σύμφωνα με πινακίδα τοιχοκολλημένη στο τέμενος, επτά μάρτυρες Άραβες μουσουλμάνοι, που σκοτώθηκαν εκεί κατά τις πρώτες αραβικές επιδρομές (ένας απ' αυτούς, αρχηγός τους, ο Omer, στο όνομα του οποίου έχει αφιερωθεί το τέμενος)! Να σημειώσουμε ακόμη, πως οι παλαιές λάρνακες των αγίων (με τα λείψανά τους;) σήμερα βρίσκονται μέσα στο τέμενος, πίσω από υάλλινο παραπέτασμα, αλλά έχουν διαμορφωθεί ως ισλαμικά ταφικά κιβώρια! Δόξα Θεώ, τω ανεχομένω ταύτα! Τελειώνοντας, να πούμε πως μας έκανε εντύπωση η εκεί αθρόα προσέλευση Τούρκων, μάλιστα χανούμισσων, χάριν προσευχής και προσκυνήσεως.

Η ώρα όμως προχωρούσε, και η συνοδεία μας πήρε τώρα τα βουνά, με προορισμό την περίφημη βυζαντινή Μονή του Χριστού Αντιφωνητή (12ος αι.), στην περιοχή Καλογραίας της Κερύνειας. Διερχόμενοι από ένα μαγευτικό πυκνοφυτεμένο ορεινό τοπίο, φθάσαμε στον καθαγιασμένο από τις μακραίωνες προσευχές πλειάδας μοναστών πανέμορφο χώρο της σημαίνουσας τούτης Μονής. Η υποδοχή από τον Τουρκοκύπριο φύλακα του μνημείου ήταν όντως εγκαρδιώτατη: Οικειοθελώς μας κέρασε καφέ, κρύο νερό, μπισκότα, και μας φέρθηκε με πολλή καλωσύνη και φιλόξενη διάθεση. Όσο όμως θαυμάσαμε το έξωθεν μεγαλόπρεπο κτίσμα του βυζαντινού καθολικού της μονής, με τον επιβλητικό εκείνο τρούλλο (στερημένο σήμερα από τον Τίμιο Σταυρό στην κορυφή), άλλο τόσο σπάραξε η καρδιά μας, εισερχόμενοι στον ναό, από την κατάσταση, στην οποία περιήλθε μετά την τουρκική εισβολή: Το παλαιό εικονοστάσιο με όλες τις φορητές εικόνες εξαφανισμένα! Και οι αριστουργηματικές εκείνες τοιχογραφίες, αποδιδόμενες σε σημαντικά βυζαντινά αγιογραφικά εργαστήρια, κατασπαραγμένες από την αρχαιοκαπηλία των εισβολέων: Άλλες, πλήρως αφαιρεμένες· κάποιες εν μέρει, λόγω αποτυχίας των ιεροσύλων, παραμένουν μισοκατεστραμμένες· κι άλλες, να πούμε η καλύτερη περίπτωση(!), πασαλειμμένες με σκουρόχρωμο φάρμακο, με σκοπό την τότε αποτοίχισή τους. Κλασικό βεβαίως δείγμα του ανοσιουργήματος αποτελεί η «καρατόμηση» της δεομένης Θεοτόκου και των δύο σεβιζόντων αγγέλων στο τεταρτοσφαίριο της αψίδας του Βήματος. Όλες, όμως, παραμένουν βιώντες μάρτυρες του τελεσθέντος εγκλήματος. Κι αναμένουν κι αυτές, κι ο ναός, και όλοι οι κατεχόμενοι αγιασμένοι μας τόποι την ημέρα της Ανάστασης, προσδοκωμένη, ερχομένη... Να σημειώσουμε, πως διακρίνονται σαφώς δύο φάσεις

στον τοιχογραφικό διάκοσμο: Η πρώτη, ανήκει στην υστεροκομνήνεια τεχνοτροπία (τέλη 12ου αι.), ενώ η δεύτερη στην εν Κύπρω ενετοκρατία (τελευταία δεκαετία του 15ου αι.).

Λίγο πιο κάτω από το Καθολικό, βρίσκεται και ένα μικρότατο, αρχαίο εκκλησάκι, κτισμένο στο βράχο, προφανώς αρχαιότερο του Καθολικού, με κάποια ακόμη σπαράγματα τοιχογραφιών στους τοίχους. Ταφικό παρεκκλήσι, σχετιζόμενο με τη μονή; Ασκητήριο; Άγνωστο!

Αναχωρώντας με την ελπίδα του νόστου, του μόνιμου γυρισμού στις ματωμένες και συλημένες παντοιοτρόπως πατρίδες, συναντήσαμε στο διάβα μας άλλο ένα μαργαριτάρι της πίστης και της τέχνης, κεκρυμμένο στα βάθη του πυκνόφυτου δάσους, τον βυζαντινό ναό της Παναγίας της Υπάτης (δηλαδή της Υπαπαντής, Υπα(ν)της), κτίσμα του 12ου αι., πιθανώτατα μετόχι της μονής του Αντιφωνητή, κτισμένο σε ρυθμό εγγεγραμμένου σταυροειδούς με τρούλλο. Ο ναός σήμερα είναι χωρίς θύρες, τελείως γυμνός εσωτερικά, και κατήντησε, από μάνδρα λογικών Χριστού προβάτων, μάνδρα αλόγων ζώων της περιοχής! Ίλεως έσο ημίν, Κύριε!

Ο δρόμος της επιστροφής μας έφερε στο χωριό του Αγίου Αμβροσίου, με τον ομώνυμο νεώτερο επιβλητικό ναό, με τον χαρακτηριστικό τρουλλίσκο και το λεπτόκορμο υψικάρηνο κωδωνοστάσιο.

Κι ένα προτελευταίο συγκινητικό γεγονός της μικρής μας τούτης περιοδείας: Εκεί που καθήσαμε να φάμε κάτι πρόχειρο για μεσημέρι, σ' ένα εστιατόριο στην Κερύνεια, αφήνω που πλείστοι όσοι διερχόμενοι Τούρκοι, βλέποντας ρασοφόρους (και φαίνεται πως δεν βλέπουν συχνά...), μας χαιρετούσαν αυθόρμητα και εγκάρδια, μία νεαρή νέγρα, υπάλληλος του εστιατορίου, μετά την ολοκλήρωση της άρτιας εξυπηρέτησης και πριν αναχωρήσουμε, ήλθε συγκινημένη και, κρατώντας κάποια χαρτιά στα χέρια, υποέλλιζε κάτι. Τι ήθελε, τελικά; Τα χαρτιά, που κρατούσε, ήταν λαχεία, τα οποία ζητούσε να ευλογήσουν οι ιερωμένοι της συνοδίας, να κερδίσει κι εκείνη η φτωχή κάτι!

Η τελευταία ευλογία της ιεραποδημίας μας τούτης υπήρξε, καθοδόν προς την

Ευρύχου, η διέλευση από το χωριό Αρεδιού, της Μητροπόλεως Ταμασού. Αφού προσκυνήσαμε στον πρόσφατα συντηρημένο μεσαιωνικό (πιθανώς του 13ου αι.) ναό της Παναγίας, που προθυμότατα μας άνοιξε ο προσηνέστατος και ευλαβής εφημέριος του χωριού, π. Πέτρος, μεταβήκαμε και προσκυνήσαμε στον κύριο ναό, τιμώμενο στο όνομα του Αγίου Γεωργίου. Αυτό, που ιδιαίτερα μας εντυπωσίασε, είναι το λαξευτό σε αρχαία μυλόπετρα σταυρόσχημο παλαιοχριστιανικό βαπτιστήριο, που εκτίθεται στο προαύλιο του ναού. Τοπική παράδοση αναφέρει, πως μεταφέρθηκε εκεί από πλησιόχωρη κορυφή, που επωνυμείται «του Σταυρού», ένεκα της σταυρόσχημης τούτης κολυμβήθρας. Αναχωρώντας, συναντήσαμε στον δρόμο τον υπερήλικα πρώην εφημέριο του χωριού, άνθρωπον απλούν και ταπεινόν τη καρδιά, που αποπνέει όλη την καλωσύνη και γλυκυθυμία εκείνη των παλαιών Κυπρίων. Την ευχή του να έχουμε!

Ευχαριστήσαμε από ψυχής τον Κύριο για τις πλούσιές Του σημερινές ευλογίες και, πλημμυρισμένοι από ανάμικτα αισθήματα για όσα είδαμε και ζήσαμε σήμερα, νιώσαμε, για μια ακόμη φορά, τη χάρη της βαρύτιμης προγονικής κληρονομιάς μας, που καλούμαστε να διαφυλάξουμε ως κόρην οφθαλμού, όχι μόνο συντηρώντας και προβάλλοντάς την, μα και στοιχώντας στον τρόπο ζωής, που, βοώσα ασιγήτως και αλαλήτως, μας υπαγορεύει...

Ο ναός του Αγίου Γεωργίου (Κάστρο Κερύνειας)

Κυανόκρανο

Μεσσαύλιος χώρος (Κάστρου Κερύνειας)

Τείχη Κάστρου Κερύνειας

Το βαθυγάλανο πέλαγος της Κερύνειας

Ο ναός της Αγίας Μαύρας (Περιοχή Χρυσοκάβας Κερύνειας)

Ο ναός της Αγίας Αικατερίνης

Παλαιοχριστιανικό κοιμητήριο

Ο ναός της Αγίας Αικατερίνης

Το εσωτερικό του ναού της Αγίας Αικατερίνης

Ο λαξευτός ναός της Αγίας Μαύρας

Τοιχογραφίες ναού Αγίας Μαύρας

Ο ναός των Αγίων Φανέντων

Ο Μητροπολίτης Μόρφου Νεόφυτος και ο βυζαντινολόγος Αντρέας Φούλιας

Ο ναός των Αγίων Φανέντων ο οποίος έχει μετατραπεί σε τέμενος

Ο ναός της Ιεράς Μονής Χριστού του Αντιφωνητή

Το εσωτερικό του ναού του Χριστού του Αντιφωνητή

Ο Άγιος Δημητριανός Τοιχογραφία -(Ναός Χριστού του Αντιφωνητή)

*Ο Μητροπολίτης Μορφου δίπλα στη τοιχογραφία του Αγίου Νικολάου
(Ναός Χριστού του Αντιφωνητή)*

Δεομένη Θεοτόκος, τοιχογραφία στην αψίδα του Ιερού Βήματος (Ναός Χριστού του Αντιφωνητή)

Ο Αρχάγγελος Μιχαήλ Τοιχογραφία-(Ναός Χριστού του Αντιφωνητή)

Ο ναός του Αγίου Αμβροσίου Κερύνειας

Ο ναός της Παναγίας, Αρεδιού

Παλαιοχριστιανικό Βαπτίστηριο, προαύλιο ναού Αγίου Γεωργίου, Αρεδιού

Πηγή: churchofcyprus.org.cy